

Tkáčik proti Slovensku, rozsudek ze dne 14. 10. 2004

Stěžovatel: Tkáčik

Žalovaný stát: Slovensko

Číslo stížnosti: 42472/98

Datum: 14.10.2004

Článek Úmluvy: čl. 13

čl. 25

čl. 27

čl. 3

čl. 41

čl. 44

čl. 5

čl. 6

čl. 8

Rozhodovací formace: Senát

Soud: Evropský soud pro lidská práva

Hesla: detence/zajištění/zbavení svobody, mentální postižení, respektování soukromého života, stanoveno zákonem

Významnost: 2

EVROPSKÝ SOUD PRO LIDSKÁ PRÁVA

ČTVRTÁ SEKCE

14. října 2004

VĚC TKÁČIK

(Rozsudek ve věci Tkáčik v. Slovensko)

Evropský soud pro lidská práva - Čtvrtá sekce (dále jen „Soud“), zasedající jako senát, který tvořili soudci N. Bratza, předseda, V. Strážnická, M. Fischbach, J. Casadevall, P. Maruste, L. Garlicki, E. Fura-Sandströmová a dále M. O’Boyle, tajemník sekce, po projednání na neveřejném zasedání dne 23. září 2003 vynesl uvedeného data následující rozsudek:

POSTUP

1. Případu předcházela stížnost (č. 42472/98) proti Slovenské republice předložená Evropské komisi pro lidská práva (dále jen „Komise“) podle bývalého čl. 25 Úmluvy o ochraně lidských práv a základních svobod (dále jen „Úmluva“) slovenským občanem Ondřejem Tkáčikem (dále

- jen „stěžovatel“) dne 22. února 1998.
2. Vláda Slovenské republiky (dále jen „Vláda“) byla zastoupena P. Vršanským, kterého 1. dubna 2003 nahradil P. Kresák.
 3. Stěžovatel zejména tvrdil, že jeho práva podle čl. 5 § 1 a čl. 8 Úmluvy byla porušena v souvislosti s vyšetřováním jeho zdravotního stavu mezi 30. listopadem 1996 a 10. prosincem 1996.
 4. Stížnost byla postoupena Soudu 1. listopadu 1998, kdy vstoupil v platnost Protokol č. 11 k Úmluvě (čl. 5 § 2 Protokolu č. 11).
 5. Stížnost byla přidělena Druhé sekci Soudu (ustanovení 52 § 1 Jednacího řádu Soudu). V rámci této sekce byl k posouzení případu (čl. 27 § 1 Úmluvy) vytvořen senát, jak stanoví ustanovení 26 § 1 Jednacího řádu Soudu.
 6. Dne 1. listopadu 2001 Soud změnil složení svých sekcí (ustanovení 25 § 1 Jednacího řádu Soudu). Tento případ byl přidělen nově vytvořené Čtvrté sekci (ustanovení 52 § 1 Jednacího řádu Soudu).
 7. Rozhodnutím ze dne 8. října 2002 prohlásil Soud stížnost za částečně přípustnou.
 8. Stěžovatel i Vláda předložili připomínky k meritu věci (ustanovení 59 § 1 Jednacího řádu Soudu).

SKUTKOVÁ ZJIŠTĚNÍ

1. Okolnosti případu
2. Stěžovatel se narodil v roce 1954 a v relevantní době žil v Košicích. V současné době žije ve Španělsku.
3. V ranních hodinách 30. listopadu 1996 upozornila stěžovatelova manželka telefonicky policii, že stěžovatel má v úmyslu řídit své auto po požití alkoholických nápojů, že má u sebe zbraň, že se chová podivně a že je možné, že může způsobit zranění jiným osobám. Po této informaci policie zastavila vozidlo řízené stěžovatelem. Jelikož se stěžovatel bránil svému prohledání, nasadila mu policie pouta. Byl mu odejmut meč. Dechová zkouška naznačila, že stěžovatel má alkohol v krvi. Podle stěžovatele byla dechová zkouška zfalšována.
4. Policie odvedla stěžovatele na policejní stanici, kde mu odňala jeho řidičský průkaz. Poté byl odveden k psychiatrovi. Po krátkém vyšetření byl stěžovatel propuštěn. Později téhož dne vystavil lékař na žádost stěžovatelčiny manželky listinu, v níž byla policie požádána o asistenci při převozu stěžovatele do psychiatrické léčebny.
5. V odpoledních hodinách 30. listopadu 1996 se stěžovatel vrátil domů, avšak nemohl odemknout dveře. Požádal o pomoc policii. Po příchodu policie stěžovatelova manželka dveře otevřela a požádala, aby byl stěžovatel odveden. Byl odveden do ambulance psychiatrické léčebny. Poté, co odmítl podrobit se vyšetření, byl stěžovatel proti své vůli odveden do jiné léčebny. Byly mu podávány léky po dobu tří dnů a musel se podrobit psychiatrickým testům.
6. Dne 2. prosince 1996 správa léčebny, kam byl stěžovatel přiveden 30. listopadu 1996, informovala Obvodní soud Košice II (dále jen „obvodní soud“) o stěžovatelově zadržení pro podezření, že trpí duševní poruchou.
7. Dne 6. prosince 1996 Obvodní soud Košice II přijal usnesení, jímž zahájil řízení s odvoláním na § 191a odst. 1 a § 191b odst. 1 občanského soudního řádu s cílem rozhodnout, zda bylo stěžovatelovo umístění do psychiatrické léčebny oprávněné. Jiným usnesením vynesným 6. prosince 1996 jmenoval obvodní soud opatrovníka k obraně stěžovatelových práv v řízení.
8. Dne 9. prosince 1996 byl vyhotoven protokol o stěžovatelově zadržení v psychiatrické léčebně za účasti stěžovatele, soudce Obvodního soudu Košice II projednávajícího případ a lékaře, který léčil stěžovatele. Byl učiněn odkaz na prohlášení manželky, podle něhož se stěžovatelovo chování změnilo po jeho návratu z Venezuely, kde služebně pobýval jeden rok. Podle ní stěžovatel tvrdil, že slyší podivné hlasy a že jeho byt je monitorován zvenčí prostřednictvím faxu. Měl rozepře se svými kolegy a začal nosit zbraně. Jeho manželka se obávala, že ji

stěžovatel chce utopit v koupelně, a tvrdila, že nedovoloval jejich dětem chodit do školy. Stěžovatel tato tvrzení popíral a uvedl, že došlo k nedorozuměním mezi ním a jeho manželkou. Tvrdil, že není nemocen, a odmítal vyšetření psychology. V protokolu se dále uvádělo, že stěžovatel je léčen pomocí léků a že jeho bratr trpí paranoidní schizofrenií. Závěrem se uvádělo, že profesor rozhodne 10. prosince 1996 o tom, zda je nutná další léčba.

9. V usnesení vydaném 9. prosince 1996 Obvodní soud Košice II konstatoval, že zadržení stěžovatele v psychiatrické léčebně je v souladu se zákonem. Byl učiněn odkaz na domněnku lékařů, že stěžovatel trpí duševní poruchou, a na skutečnost, že je léčen pomocí léků.
10. Dne 10. prosince 1996 byl stěžovatel z léčebny propuštěn.
11. Dne 30. dubna 1998 se předseda Obvodního soudu Košice II omluvil stěžovateli za průtahy při doručování výše uvedeného usnesení z 9. prosince 1996 jeho osobě.
12. Dne 13. května 1998 bylo stěžovateli povoleno, aby si prostudoval soudní spis. Při této příležitosti mu bylo doručeno usnesení obvodního soudu z 9. prosince 1996 ohledně zákonnosti jeho vyšetření v psychiatrické léčebně. Ve dnech 18. května a 12. srpna 1998 se stěžovatel odvolal proti tomuto usnesení, jakož i proti usnesení ze 6. prosince 1996 o jmenování opatrovníka. Stěžovatel zejména tvrdil, že jeho zadržení bylo neoprávněné, že byl vyslechnut soudcem 9. prosince 1996, to jest několik dní po svém zadržení, a že soudu trvalo více než pět dní, než rozhodl o zákonnosti jeho zadržení v rozporu s relevantním zákonem.
13. Dne 25. září 1998 Krajský soud v Košicích (dále jen „krajský soud“) odvolání zamítl. Krajský soud konstatoval, že stěžovatelovo zadržení bylo odůvodněné jeho podivným chováním a domněnkou lékařů, že trpěl duševní poruchou. Krajský soud shledal irelevantní stěžovatelovu námitku ohledně zdržení při rozhodování o jeho případu u první instance a při doručení usnesení obvodního soudu z 9. prosince 1996.
14. Relevantní vnitrostátní právo
15. Ústava
16. Článek 17 odst. 6 stanoví, že soud musí být vyrozuměn do dvaceti čtyř hodin o zadržení osoby v psychiatrické léčebně bez jejího souhlasu. Soudy jsou povinny rozhodnout o takovém zadržení do pěti dnů.
17. Občanský soudní řád
18. Ustanovení § 191a odst. 1 stanoví, že léčebná zařízení jsou povinna informovat příslušný soud během dvaceti čtyř hodin o zadržení každé osoby bez jejího písemného souhlasu.
19. Podle ustanovení § 191b odst. 1 zahájí soud řízení o takovémto oznámení za účelem rozhodnutí o tom, zda byl zásah oprávněný.
20. Podle ustanovení § 191b odst. 2 jmenuje soud dotčené osobě opatrovníka, pokud tato nemá svého zástupce.
21. Ustanovení § 191b odst. 3 stanoví, že soud musí získat důkazy, aby určil, zda osoba byla umístěna v léčebném zařízení v souladu se zákonem. Soud musí vyslechnout dotčenou osobu a jejího lékaře.
22. Podle ustanovení § 191b odst. 4 musí soud rozhodnout o zákonnosti zásahu do pěti dnů od okamžiku, kdy byla dotčená osoba umístěna v nemocnici.
23. Ustanovení § 191c odst. 1 stanoví, inter alia, že soudní rozhodnutí podle § 191b odst. 4 bude doručeno dotčené osobě do dvaceti čtyř hodin poté, co byla zadržena, a nejpozději do pěti dnů od okamžiku, kdy její svoboda byla omezena, pokud lékař neuvede, že takováto osoba není schopna pochopit jeho obsah.

PŘÁVNÍ ZJIŠTĚNÍ

1. Údajné porušení článku 5 § 1 Úmluvy
2. Stěžovatel si stěžoval, že jeho umístění do psychiatrické léčebny mezi 30. listopadem 1996 a 10. prosincem 1996 bylo protiprávní. Odvolal se na článek 5 § 1 Úmluvy, jehož relevantní část zní takto:

„1. Každý má právo na svobodu a osobní bezpečnost. Nikdo nesmí být zbaven svobody kromě následujících případů, pokud se tak stane v souladu s řízením stanoveným zákonem:

...

(e) zákonné držení osob, aby se zabránilo šíření nakažlivé nemoci, nebo osob duševně nemocných, alkoholiků, narkomanů nebo tuláků.“

29. Vláda tvrdila, že stěžovatelovo zbavení svobody bylo v souladu s relevantními ustanoveními slovenského práva. Vyšetření stěžovatele bylo nezbytným v důsledku jeho podivného chování, které opravňovalo k podezření, že trpí duševní poruchou.
30. Podle názoru Vlády údajné procesní vady namítané stěžovatelem nemohly mít vliv na jeho práva podle článku 5 § 1, protože se netýkaly vyšetření stěžovatelova zdraví lékaři, které bylo předpokladem soudního rozhodnutí o zákonnosti jeho zbavení svobody. Na každý pád je třeba takovéto vady posoudit podle článku 5 § 4 Úmluvy a Soud prohlásil stěžovatelovu stížnost podle tohoto ustanovení za nepřijatelnou.
31. Stěžovatel uvedl, že postup stanovený v § 191a, 191b a 191c občanského soudního řádu nebyl dodržen a že proto jeho zbavení svobody nebylo zákonné. Podle jeho názoru neexistuje pro takový zásah objektivní ospravedlnění.
32. Stěžovatel byl převezen do nemocnice po doporučení lékaře vystaveném na žádost stěžovatelovy manželky. Ta tvrdila, že se chování stěžovatele změnilo a že se necítí v jeho přítomnosti bezpečná. Ve světle dokumentů, jež má k dispozici, Soud akceptuje, že stěžovatelovo zbavení svobody spadá pod článek 5 § 1 písm. e) Úmluvy. Soud nepokládá za nezbytné posoudit, zda takovéto omezení stěžovatelovy svobody bylo oprávněné zvláštními okolnostmi případu, jelikož na každý pád odporovalo článku 5 § 1 z následujících důvodů.
33. Hlavní otázkou, o níž je třeba v daném případě rozhodnout, je, zda stěžovatelovo zbavení svobody bylo „zákonné“, včetně toho, zda bylo v souladu „s řízením stanoveným zákonem“. Úmluva se zde v podstatě zpětně odvolává na vnitrostátní právo a stanoví závazek konformity s jeho hmotně právními a procesními normami. To navíc vyžaduje, aby každé zbavení svobody bylo konsistentní s účelem článku 5, jmenovitě s ochranou jednotlivců před zvláštními (viz například *Witold Litwa v. Polsko*, rozsudek ze dne 4. dubna 2000, Reports of Judgments and Decisions 2000-III, § 72 a 73 a *Van der Leer v. Nizozemsko*, rozsudek ze dne 21. února 1990, Serie A č. 170-A, § 22 s dalšími odkazy).
34. Slovenské právo upravuje několik procesních úkonů a záruk, jejichž účelem je chránit osoby zadržované bez jejich souhlasu v léčebných zařízeních před svévolí. Z dokumentů, které má Soud k dispozici, vyplývá, že vnitrostátní orgány nesplnily relevantní ustanovení v tom, že

(i) Obvodní soud Košice II byl informován o stěžovatelově zadržení v nemocnici 2. prosinci 1996, což je více než dvacet čtyři hodiny poté, co tam byl umístěn, v rozporu s článkem 17 odst. 6 Ústavy a § 191a odst. 1 občanského soudního řádu,

(ii) Obvodní soud Košice II rozhodl o zákonnosti stěžovatelova zbavení svobody 9. prosince 1996, což je více než pět dní poté, co byla jeho svoboda omezena, v rozporu s článkem 17 odst. 6 Ústavy a § 191b odst. 4 občanského soudního řádu,

(iii) rozhodnutí Obvodního soudu Košice II o zákonnosti stěžovatelova zadržení nebylo stěžovateli doručeno do pěti dnů od okamžiku, kdy byla jeho svoboda omezena, jak vyžaduje § 191c odst. 1 občanského soudního řádu.

35. Vnitrostátní orgány tudíž nejednaly v souladu „s řízením stanoveným zákonem“. Důsledkem je, že byl porušen článek 5 § 1 Úmluvy.
36. Údajné porušení článku 8 Úmluvy

37. Stěžovatel si stěžoval, že jeho umístěním v psychiatrické léčebně mezi 30. listopadem 1996 a 10. prosincem 1996 bylo protiprávně omezeno jeho právo na respektování soukromého života. Odvolal se na článek 8 Úmluvy, jehož relevantní část zní takto:

„1. Každý má právo na respektování svého soukromého ... života,

2. Státní orgán nemůže do výkonu tohoto práva zasahovat kromě případů, kdy je to v souladu se zákonem a nezbytné v demokratické společnosti v zájmu národní bezpečnosti, veřejné bezpečnosti, hospodářského blahobytu země, předcházení nepokojům a zločinnosti, ochrany zdraví nebo morálky nebo ochrany práv a svobod jiných.“
3. Vláda tvrdila, že napadené zasahování bylo v souladu s relevantním zákonem, že sledovalo legitimní účel ochrany práv a svobod jiných a že nebylo s tímto cílem v disproporci.
4. Stěžovatel nesouhlasil a zejména tvrdil, že slovenské orgány jednaly nezákonně.
5. Soud poznamenává, že stěžovatelovo umístění do psychiatrické léčebny je jádrem posuzovaných stížností. Poté co konstatoval, že stěžovatelovo zbavení svobody bylo nezákonným ve smyslu článku 5 § 1 Úmluvy, Soud nepokládá za nutné posuzovat případ separátně podle článku 8 (viz, mutcitis tnutandis, Tsirlis a Kouloumpas v. Řecko, rozsudek ze dne 29. května 1997, Reports 1997-III, str. 926, § 70).

III. Aplikace článku 41 Úmluvy

40. Článek 41 Úmluvy stanoví:

„Jestliže Soud zjistí, že došlo k porušení Úmluvy nebo Protokolů k ní, a jestliže vnitrostátní právo dotčené Vysoké smluvní strany umožňuje pouze částečnou nápravu, přiznává Soud v případě potřeby poškozené straně spravedlivé zadostiučinění.“

1. Škoda
2. Stěžovatel požadoval, s ohledem na skutkové okolnosti jeho případu, 5 000 000 slovenských korun (SKK) jako náhradu finanční škody a morální újmy, které utrpěl v důsledku údajných porušení jeho práv podle článků 3, 5, 6, 8 a 13 Úmluvy a podle článku 1 Protokolu č. 1. Dále tvrdil, že v tomto kontextu utrpěly trauma také jeho děti a požadoval pro ně 600 000 SKK.
3. Vláda argumentovala, že stěžovatel své požadavky nepodložil a že neexistuje žádná příčinná souvislost mezi údajným porušením jeho práv a požadovanými náhradami škody.
4. Soud sdílí názor Vlády, že neexistuje žádná příčinná souvislost mezi stěžovatelovým požadavkem na náhradu finanční škody a nalezeným porušením. Soud dále poznamenává, že v daném případě nebyl povolán k tomu, aby posuzoval, zda byla porušena nějaká práva podle Úmluvy vůči stěžovatelovým dětem. Proto musí být v tomto ohledu stěžovatelovy požadavky zamítnuty.
5. Na druhé straně Soud shledává, že stěžovatel utrpěl morální újmu, která není dostatečně kompenzována nálezem porušení. Při posouzení na základě ekvity přiznává Soud stěžovateli z tohoto titulu 1000 euro.
6. Úroky z prodlení
7. Soud pokládá za vhodné, aby úroky z prodlení vycházely z marginální úrokové míry pro půjčky Evropské centrální banky, k níž by měly být připočteny tři procentní body.

Z TĚCHTO DŮVODŮ SOUD JEDNOMYSLNĚ

1. Konstatuje, že byl porušen článek 5 § 1 Úmluvy;
2. Konstatuje, že není nutné posuzovat, zda byl porušen článek 8 Úmluvy;
3. Konstatuje,

(a) že žalovaný stát je povinen zaplatit stěžovateli během tří měsíců ode dne, kdy se rozsudek stane konečným podle článku 44 § 2 Úmluvy, částku 1000 (jeden tisíc) euro jako náhradu morální újmy, která bude převedena na slovenské koruny kursem aplikovatelným v den vyrovnání, plus jakoukoliv daň, jež může být splatná;

(b) že po uplynutí výše uvedených tří měsíců až do vyrovnání budou splatné prosté úroky z výše uvedené částky o sazbě rovnající se marginální úrokové míře pro půjčky Evropské centrální banky, k níž by měly být připočteny tři procentní body, a to během doby prodlení;

4. Zamítá zbývající část stěžovatelova požadavku na spravedlivé zadostiučinění.

Vyhotoveno v anglickém jazyce a vyhlášeno písemně dne 14. října 2003 podle ustanovení 77 § 2 a 3 Jednacího řádu Soudu.

1. O'BOYLE

tajemník

1. BRATZA

předseda